

Motion

1975/76: 674

av herr Torwald m. fl.
om oljebekämpning till sjöss

Bekämpning av oljeutsläpp till havs liksom i de inre farvattnen, främst Väneren och Mälaren, är ett stort miljöproblem, som dess värre av allt att döma ännu är olöst.

Vid en TV-intervju den 29 oktober 1970 uttalade gränschef Roland Engdahl, ansvarig för det svenska oljeskyddet, i anslutning till ett program om etablering av ett nytt raffinaderi vid Brofjorden bl. a.: "Nu räknar man med att ha – det har vi redan i dag på den internationella arenan – länsor som har betydande kapacitet. Jag kan ta ett exempel, en amerikansk länsa med 3/4 meters fribord och 1,7 meters djupgående."

Längre fram i den aktuella intervjun säger Engdahl: "Allting beror på att beredskap och en genomtänkt organisation finns som skall sätta detta i funktion när det händer någonting."

En av deltagarna i utfrågningen undrade då: "Finns det en sådan beredskap nu?"

Engdahl svarade: "Den är under utbyggnad."

Ny fråga: "När beräknas den bli färdig?"

Engdahl: "Den 1 juli 1973."

Dessvärre måste man, mot den bakgrund som närmare redovisas i fortsättningen i denna motion, konstatera att detta bragelöfte inte kunnat infrias. Någon länsa av den storlek som angivits i intervjun har kustbevakningen – såvitt vi vet – ännu ej anskaffat. Det finns dock en svensktillverkad länsa med ungefär motsvarande prestanda, för vilken bl. a. de norska oljeskyddsmyndigheterna uttalat sitt intresse.

Behandling i riksdagen vid några tillfällen

Den 10 mars 1971. I debatten framhölls att användning av dispergeringsmedel liksom emulgering med hjälp av båtpropellrar endast var en metod att "sopa problemet under mattan". Man förordade i stället en satsning på mekanisk upptagning av oljan. Statsrådet delade i princip denna uppfattning.

Den 14 maj 1973. I denna debatt noterades att man vid ett oljeutsläpp vid Vinga i mars månad 1972 misslyckats med bekämpningen i brist på högsjölänsor, trots goda insatser av personalen och trots att vädret var ovanligt gynnsamt. I debatten kritiserades också kustbevakningens starka satsning på egna specialfartyg. Interpellanten förordade ett samarbete med exempelvis fiskarna, marinen och lotsverket. Samtidigt konstaterades att tull-

verket vid denna tidpunkt hade alltför liten tillgång till effektiva högsjö-länsor.

Den 2 och den 18 april 1974. I dessa debatter påvisades att Jawachtaolyckan vid jultiden 1973 visat att kustbevakningen fortfarande saknade utrustning för effektiv bekämpning av oljeutsläpp till havs.

Vissa pressuppgifter beträffande oljebekämpning till sjöss

I Svensk Sjöfarts Tidning nr 38 år 1975 redovisas bl. a. att kustbevakningen under 1974 registrerat sammanlagt 201 oljeutsläpp, varav 71 i skärgård och andra inre farvatten och 108 till havs och i kustvattnen utanför baslinjen. Härtill kommer 22 oljeutsläpp som upptäckts först sedan oljan nått land.

I Arbetet den 26 november 1975 konstateras i en artikel att bekämpningen av oljeutsläpp till havs tyvärr varit föga framgångsrik. Som exempel nämns att vid Tärnsjö-olyckan uppkom ett utsläpp på ca 300 ton, varav endast 1 ton kunde omhändertas. Vid Rio Iguazus-olyckan läckte likaledes ca 300 ton ut, varav man bärgade 10 å 20 ton. Vid Jawachta-olyckan läckte ca 2 500 ton ut, och härav kunde endast ca 50 ton omhändertas innan oljan nådde stranden. När det gällde Rio Iguazus-olyckan under 1975 uppkom betydande skador på stränderna.

Ett stort oljeutsläpp förekom onsdagen den 12 november 1975 utanför Englands sydkust. Detta har gett anledning till flera kommentarer i tidningen The Observer, bl. a. den 16 och 23 november. I sistnämnda artikel hävdar journalisten Diana Fischer bl. a. att en BP-skimmer inte visat sig fungera trots att den betjänades av fackutbildad personal från BP. Samma dags kväll kollapsade en tredjedel av de s. k. BP-länsorna. Dessa uppgifter är så mycket mer oroväckande som den svenska kustbevakningen i stort sett helt förlitat sig på just dessa båda hjälpmedel. Diana Fischer säger också den 30 november:

The BP containment and recovery system – which even BP admits was "not designed to cope with this type of incident" – was used in the Kent coast operation. Yet earlier Government findings, following the controversial North Sea oil pollution demonstrations last summer, showed that the Vikoma equipment has severe limitations.

Detta understryker ytterligare de allvarliga farhågorna beträffande de av BP framtagna oljebekämpningsutrustningarna. Trots upprepade förfrågningar har det ännu ej gått att få fram någon officiellt brittisk redogörelse för erfarenheterna vid detta oljeutsläpp. Vi har dock fått löfte om en sådan så snart den färdigställts.

Lagutskottets besök hos Texas A & M University den 15 september 1975

Vid besöket demonstrerades anläggningar för att testa olika utrustningar, som används vid oljebekämpning till havs. Man redovisade stora problem

med att få fram väl fungerande länsor. Med hittills provade typer av länsor hade man konstaterat att om strömmen översteg 0,7 knop passerade oljan under länsans kjol. S. k. luftbarriärer hade ingen effekt när ström rådde. Man hade också noterat att när halmlänsor (absorptionslänsor) blir tillräckligt indränkta med olja sjunker de. Däremot hade man konstaterat att en kombination av vissa absorberingsmedel och bandupptagare lett till en ganska effektiv upptagning av oljespill vid hyggliga väderförhållanden. Beträffande upprustningen kan det konstateras att man hade tillgång till en damm med måtten 16 x 60 m och 1,8 m djup, där man kunde simulera vågor och även strömförhållanden. Man redovisade också effekterna vid användning av en kemisk förening, som kallades oil-herder. Denna minskar vattnets ytspänning och får oljan att samla sig bättre, vilket underlättar inringningen med länsor och uppsamling. Denna oil-herder har också visat sig relativt okänslig för vind och vågrörelser. Den ökar ej heller oljans benägenhet att sjunka och är betydligt billigare än dispergeringsmedel på grund av sin verkan i mycket låga koncentrationer. En nackdel är att effekten av oil-herder inte är fullständig under längre tid än drygt en timme. Oil-herdern har också betydligt mindre miljöpåverkan än dispergeringsmedel.

I sammanhanget kan noteras att oil-herder utnyttjades vid ovannämnda oljeutsläpp vid engelska sydkusten för att hindra oljan att sjunka djupt ned i sanden på stränderna där. Av tidningsreferatet synes medlet ha underlättat bekämpningen av ilandfluten olja och minskat skadorna avsevärt.

Hur har andra länder försökt komma till rätta med bekämpningen av oljeutsläpp?

USA. I Federal Register den 10 februari 1972 redovisas regler och organisation för oljebekämpningen inom USA. Där kan man bl. a. utläsa att det finns ett speciellt organ, Oil and Special Materials Control Division, som har att fastställa krav på och godkänna olika typer av oljeskyddsmaterial.

Storbritannien. Vid ett besök vid Hydraulic Research Station i Wallingdon den 10 oktober 1975 redovisade ledningen sin försöksverksamhet, som bedrevs delvis i samarbete med Warren Spring Laboratory. Även dessa organ framhåller att det egentligen ännu saknas väl fungerande hjälpmedel för att ta vara på olja till havs, om vind- och strömförhållanden inte är speciellt gynnsamma. Även England har funnit det nödvändigt att inrätta ett organ för att pröva och ta fram samt godkänna lämpliga oljebekämpningsmaterial. Denna kommitté sammanträdde för första gången i London den 13 februari 1975 och har till uppgift att pröva förekommande system för att bandskas med oljespill. Den har sitt säte hos Warren Spring Laboratory. I sammanhanget kan det vara av intresse att notera att man i sin organisation för oljebekämpning bl. a. vill utnyttja inhyrda fiskefartyg.

Japan. Efter ett par stora oljeutsläpp under 1974-1975, bl. a. i Seto Inland Sea, konstaterade de japanska ansvariga myndigheterna att de länsor av

typ A respektive B som man ditintills baserat sitt oljeskydd på visat sig helt ineffektiva. (Länsan av typ A motsvarar i fråga om prestanda närmast den s. k. BP-länsan, som ju är den så gott som enda högsjölänsa som den svenska kustbevakningen har i lager.) Mot denna bakgrund har de japanska myndigheterna därför beslutat kräva att de länsor som i fortsättningen skall utnyttjas måste klara de förhållanden som redovisas i följande tabell:

<i>Fvp</i>	<i>C</i>	<i>D</i>
Minimikapacitet		
vindhastighet	10 m/sek	20 m/sek
våghöjd	1,0 m	1,5 m
ström	0,5 knop	1,0 knop
Maximikapacitet		
vindhastighet	20 m/sek	25 m/sek
våghöjd	2,0 m	3,0 m
ström	1,0 knop	2,0 knop

Norge. I ett föredrag i Oslo den 15 maj 1975 uttalade statsrådet Gro Harlem Brundtland sina farhågor för problem med oljeutsläpp bl. a. i anslutning till borrhornen i Nordsjön. Hon meddelade också att regeringen hade för avsikt att uppdra åt miljöverndepartementet och statens forurensningstilsyn att fastlägga regler för utsläpp och installationer på kontinentalsockeln. Samtidigt framhöll hon också att miljöverndepartementet fr. o. m. den 1 januari 1975 övertagit ansvaret för oljevärnberedskapen. Hon underströk också vikten av att skaffa fram länsor, pumpar och uppblåsbara lagringstankar, som snabbt skall kunna fraktas med flyg eller helikopter. Hon framhöll vidare att man inte vill förlita sig på kemiska bekämpningsmedel. Till sist uttalade hon förhoppningen att man skall kunna få till stånd ett brett internationellt samarbete i bekämpningen av oljeutsläppen.

Av en artikel i Aftenposten den 20 november 1975 framgår bl. a. att statens forurensningstilsyn är i gång med att dra upp riktlinjerna för oljeskyddsberedskapen, varvid man huvudsakligen förlitar sig på mekaniska hjälpmedel såsom länsor och pumpar. Man framhåller dock att man med nuvarande teknik inte kommer att ha möjlighet att effektivt bekämpa större oljeutsläpp om det är dåliga väderförhållanden på öppet hav.

Av ett brev den 3 december 1975 från Norges skeppsforskningsinstitut framgår att detta bl. a. fått i uppdrag att ta fram tekniska upplysningar om den stora oljelänsan Troil Boom Concave. Detta tyder alltså på att man utnyttjar skeppsforskningsinstitutets resurser för att pröva olika oljebekämpningsutrustningar, något som ej är fallet i Sverige.

Vilka åtgärder bör då Sverige vidta för att förbättra sitt oljeskydd?

Det synes uppenbart att någon samlad policy för hela landet när det gäller bekämpning av oljeutsläpp knappast är för handen. I en artikel i Svensk Hamntidning nyligen framhåller hamnkapten Erik Hammarström i Norrköping bl. a.:

Oljeskydd och sanering är en ny teknik. Marknaden är översållad av "varandra överlägsna" länsor och annan utrustning. Tyvärr är uppfinningsrikedomen stor, men effektiviteten liten i detta sammanhang. Naturligtvis uppstår en känsla av villrådighet beträffande valet av utrustning. Vilken typ av länsa skall vi välja?

Den svenska kustbevakningen har enligt vårt förmenande i alltför stor utsträckning inriktat sig på att skaffa specialbåtar. Detta synes föga meningsfullt så länge man inte har tillgång till effektiva länsor och upptagningsredskap. Tyvärr tyder ett uttalande av gränschef Roland Engdahl i tidningen Boshusläningen tisdagen den 13 januari 1976 inte på någon ändrad inställning i detta avseende. I artikeln heter det:

Oljeskyddsberedskapen blir inte sämre, i varje fall inte på sikt, säger gränschefen Roland Engdahl vid tullverket i Stockholm. Vi har ju fått AMS-bidrag i stället för nedskärningarna. Det innebär att vi troligen tidigare lägger nyanskaffningen av ännu en båt för oljebekämpning. Den kan betalas med AMS-medel. Däremot får vi uppskjuta anskaffningen av i första hand en del fartygsmateriel. – Den här omfördelningen innebär ingen ändring i den planerade uppbyggnaden av oljebereidskapen, framhåller Roland Engdahl.

Vi kan ej acceptera att ytterligare specialfartyg anskaffas, innan man fått fram ett betryggande förråd av *fungerande* högsjölänsor. Behovet av fartyg bör utan olägenhet och till lägre kostnader kunna tillgodoses genom ett organiserat samarbete med fiskarna, marinen och sjöfartsverket.

Enligt vårt förmenande måste det primära vara att svenska myndigheter, helst i samarbete med andra länder, prioriterar arbetet med att få fram väl fungerande oljeskyddsutrustning. För att garantera en opartisk och vetenskapligt tillförlitlig utvärdering av förekommande utrustningar synes man böra utnyttja personal från t. ex. statens skeppsprovvningsanstalt, oceanografiska institutionen vid Göteborgs universitet och exempelvis STU. Då frågan är av mycket stor miljöpolitisk betydelse synes även en parlamentarisk insyn i detta arbete vara påkallad.

Kostnaderna för denna verksamhet synes under budgetåret 1976/77 kunna bestridas genom omfördelning inom ramen för det av kommunministern föreslagna anslaget Beredskap för oljebekämpning till havs m. m. Här ifrågavarande organ skall också ha till uppgift att fastställa vilka krav som bör ställas på de utrustningar som i fortsättningen skall anskaffas av kustbevakningen och kommunerna för här aktuella ändamål.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att anhålla att regeringen snarast inrättar ett organ med parlamentariskt inslag för bedömning av samt fastställande av krav på de hjälpmedel för oljebekämpning som

skall utnyttjas av kustbevakningen och kommunerna samt i
övrigt vidtaga de åtgärder som förordats i motionen.

Stockholm den 22 januari 1976

RUNE TORWALD (c)

GUNNAR JOHANSSON (m)

i Vrångebäck

TORDEL LINDAHL (fp)

i Hamburgsund

SONJA FREDGARDH (c)